

ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΜΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΙΑΣ

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

William Rees—Mogg: «The Reigning Error», Λονδίνον, 1974, σελ. 112, τιμή £ 1,50.

Sir John Hicks και ἄλλων: «Crisis '75». Λονδίνον, 1975, Institute of Economic Affairs. £ 1,50.

Αἱ ἀνωτέρω δύο ἐκδόσεις ἀναφέρονται εἰς τὸ ζωτικότερον πρόβλημα τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως τὴν ὁποίαν διέρχεται ὁ Δυτικὸς Κόσμος. Ἀναφέρονται εἰδικῶς εἰς τὰ προβλήματα τῶν προηγμένων βιομηχανικῶν κρατῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀγγλίας. Αἱ θέσεις ὅμως αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσονται εἰς ἀμφότερα εἶναι θεμελιώδους σημασίας διὰ τὴν κατανόησιν καὶ τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομικῆς καὶ νομισματικῆς καταστάσεως ἀπὸ τοῦ 1972 καὶ ἐντεῦθεν, ὡς καὶ τῶν μέσων καὶ τῶν δυνατοτήτων ἀντιμετωπίσεώς της.

Ἡ πρώτη μελέτη εἶναι γραμμὴν ἀπὸ τὸν ἀρχισυντάκτην τῶν «Times» τοῦ Λονδίνου, ὁ ὁποῖος σὺν τοῖς ἄλλοις ἤτο καὶ διακεκριμένος οἰκονομικὸς σχολιαστὴς κατὰ τὰ 15 περίπου τελευταῖα ἔτη. Τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ βιβλίου ἀποτελεῖ ἓνα ἰσχυρὸν φιλοσοφικόν, πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν δοκίμιον εἰς τὸ ὁποῖον διατυπῶνται ἡ θέσις ὅτι ὁ σημερινὸς πληθωρισμὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐκδηλώσεις τῆς «ἀταξίας» (inordinacy) τοῦ χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν μας. Ἡ «ἐλλείψεως μέτρου καὶ ἀναλογίας», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος.

Ἄλλὰ σύντομα ὁ συγγραφεὺς ἀρχίζει ν' ἀσχολῆται μὲ τὴν πνευματικὴν βάσιν τῆς σημερινῆς Οἰκονομικῆς καὶ τὴν Κεϋνσιανὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία ὡς πρακτικὸν δόγμα ὀδηγεῖ ἀναποφεύκτως, ὡς ὑποστηρίζει, εἰς πληθωρισμὸν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν εἶναι γραμμένο κατ' ἀκαδημαϊκὸν τρόπον, δὲν ὑπάρχουν ὑποσημειώσεις, παραπομπαὶ ἢ βιβλιογραφία. Ἐπομένως, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐπισημάνῃ κανεὶς παραλείψεις καὶ ἀνακριβείας. Ὁ ἀναγνώστης του ὅμως θὰ εὕρῃ εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἓνα «νεκρικὸν διάλογον» εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσεται ἡ σύγχρονος νομισματικὴ ἄποψις περὶ πληθωρισμοῦ κατ' ἀξιοθαύμαστον τρόπον. Σήμερον, ἡ διάκρισις μεταξὺ νομισματικῶν καὶ θεσμικῶν αἰτίων τοῦ πληθωρισμοῦ τείνει νὰ διευθετηθῇ ὡς ἐξῆς: πιστεύεται γενικῶς ὅτι ἐνῶ ἡ νομισματικὴ

ἐπέκτασις ἀρχίζει τὸν πληθωρισμὸν καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἄμεσον αἰτίαν αὐτοῦ, ἐν τούτοις, ἡ νομισματικὴ αὐτὴ ἐπέκτασις εἶναι ἀποτέλεσμα ἑνὸς ἄλλου (ἐμμέσου) αἰτίου, θεσμικοῦ χαρακτήρος, ὡς ἡ μονοπωλιακὴ ἰσχὺς τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων ἢ καὶ τὸ καρτέλ πετρελαίου κ.ο.κ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς «προτάσεως» αὐτῆς θὰ ἠδύνατο κανεῖς νὰ εἶπη ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐλληνικὴν πραγματικότητα, ὁ πληθωρισμὸς τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν ἐνῶ συμπαρακολουθεῖται ἀπὸ ἔντονον αὐξησιν τῆς συνολικῆς ὀνομαστικῆς προσφορᾶς χρήματος (καταλλήλως ὀριζομένης) καὶ ἀποτελεῖ ὡς ἐκ τούτου νομισματικὸν φαινόμενον, ἐν τούτοις, τὸ προηγούμενον αἴτιον εἶναι ἡ ὑπερτιςτικῶν μακροοικονομικῶν στόχων τοῦ πενταετοῦς 1968 - 72, καὶ τὴν δὴθεν ἐπέκτασις τῆς οἰκονομίας κατὰ τὸ 1972 μὲ κίνητρα τὴν πραγματοποίησιν τῶν στασιμῶν τῆς «ἀποσβέσεως ποῦ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὰς ἄλλας χώρας τῆς Ε.Ο.Κ.» κ.ο.κ. Μετὰ ταῦτα ἡ ὕψωσις τῆς τιμῆς ὀρισμένων ἀγροτικῶν προϊόντων ἀνέτρεψε τὸ «πολιτικῶς» προσδιοριζόμενον γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν. Εἰς αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ ὕψωσις τῆς τιμῆς τοῦ πετρελαίου καὶ ἄλλων πρώτων ὑλῶν, ἡ ὅποια ὁμοῦ εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα. Κατὰ συνέπειαν, ἡ νομισματικὴ πολιτικὴ τῆς περιόδου τῶν τελευταίων τριῶν ἐτῶν ὅπως καὶ ἡ σημερινὴ πρέπει πάντοτε ν' ἀναλύεται μὲ βάσιν τὴν πρόθεσιν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἡ ὅποια δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διαπιστωθῇ.

Ὅταν, λοιπὸν, λέγωμεν ὅτι ὁ πληθωρισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐδεμίαν» ἔχει σχέσιν μὲ τὸν πληθωρισμὸν τῶν προηγμένων βιομηχανικῶν χωρῶν δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι καὶ ὁ ἐλληνικὸς πληθωρισμὸς δὲν ἔχει νομισματικὰς ἀπόψεις καὶ ἄμεσα αἰτία (διότι δὲν ὑπάρχει πληθωρισμὸς χωρὶς αὐξησιν τῆς συνολικῆς προσφορᾶς τοῦ χρήματος). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι πολὺπλευρος, νοοῦμεν ἐπιπροσθέτως ὅτι τὸ ἀρχικὸν αἴτιον δὲν εἶναι ἡ δέσμευσις πρὸς πλήρη ἀπασχόλησιν καὶ ἡ μονοπωλιακὴ ἰσχὺς τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων. Ἄπ' ἐναντίας! Ὁ ἐλληνικὸς πληθωρισμὸς ἦτο «government - push».

Τώρα ὁ πληθωρισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρίσκειται εἰς προχωρημένην φάσιν, διότι παρὰ τὴν αὐξησιν τῆς ὀνομαστικῆς προσφορᾶς χρήματος, ἐντούτοις, ἡ «πραγματικὴ» προσφορὰ χρήματος εἶναι ἀνεπαρκῆς καὶ προκαλεῖ τὴν στασιμότητα εἰς τὴν παραγωγὴν.

Εἰς ἄλλας χώρας, ὡς αἱ Η.Π.Α., ἡ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τινων ὅτι ἡ οἰκονομία ἔχει περιπέσει εἰς τὴν «παγίδα τῆς ρευστότητος», διότι ἡ Κεντρικὴ Τράπεζα εἶναι ἀνίκανος ν' αὐξήσῃ ἐπαρκῶς τὴν συνολικὴν προσφορὰν χρήματος ἐξ αἰτίας τῶν πεσιμιστικῶν προσδοκιῶν τῶν ἐπενδυτῶν. Ἡ σχεδὸν ἀπίστευτος κεύσινιαν ἰδέσις θριαμβεύει διὰ μίαν ἀκόμη φοράν! Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ χρειάζεται μία διευκρίνισις. Αἱ ἱστορικαὶ νομισματικαὶ μελέται τῶν Φρήντμαν - Σβάρτς κατέδειξαν ὅτι κατὰ τὴν Μεγάλην Κρίσιν 1929 - 33 ἐσημειώθη σημαντικὴ πτώσις τῆς προσφορᾶς τοῦ χρήματος καὶ ὅτι ἐὰν ὁ Κέυνς εἶχε ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν στατιστικὴν αὐτὴν ἀλήθειαν τότε δὲν θὰ ἐχρειάζετο νὰ γράψῃ τὴν «Γενικὴν θεωρίαν». Ἡ πτώσις τῆς προσφορᾶς τοῦ χρήματος καὶ ἡ ὑπερτιμημένη στερλίνα ἐξηγοῦν πλήρως τὴν κρίσιν εἰς Η.Π.Α. καὶ Ἀγγλίαν. Τὸ ζήτημα ὁμοῦ εἶναι διατὶ ἐσημειώθη πτώσις εἰς τὴν προσφορὰν χρήματος καὶ ἀνικανότης τὸν ὀσέως τῶν

*εις επιθυμητά επίπεδα. Κι' ἔδω ἀκριβῶς ἔρχεται ἡ Κεϋνσιακὴ ἀνάλυσις μετ' τὴν καμπύλην τῆς προτιμήσεως τῆς ρευστότητος μετ' ἄπειρον ἐλαστικότητα.

Ἐξετράπην, ὡς συνήθως, τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἔργου. Θέλω νὰ ἐλπίζω ἐπωφελῶς διὰ τὸν ἀναγνώστην. Τὸ τρίτον κεφάλαιον ἀναλύει κατὰ ὑπέροχον τρόπον τὰ οἰκονομικά, πολιτικά καὶ κοινωνικά κακὰ τοῦ πληθωρισμοῦ τὰ ὅποια πολλοὶ ἐξ ἡμῶν δὲν παύουν νὰ τὰ τονίζουσι μετ' ἐπιμονῆς, ὡς ἐὰν οἱ νεοἑλληνες νὰ ἐλησμόνησαν τὸν καταστρεπτικὸν πληθωρισμὸν τῆς πολεμικῆς καὶ μεταπολεμικῆς περιόδου. Ὁ πληθωρισμὸς ὁδηγεῖ εἰς καταστροφὴν καὶ ὀφελοῦνται ἐξ αὐτοῦ μόνον οἱ κάτοχοι κεφαλαίου καὶ ἡ ἄκρα ἀριστερά, διότι ὁ πληθωρισμὸς κάμνει τὴν δουλειὰ τοῦ μαρξισμοῦ, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ διεθνῶς, ὑποστηρίζει ὁ συγγραφεύς.

Τὸ τέταρτον, ὅμως, κεφάλαιον τοῦ συναρπαστικοῦ αὐτοῦ βιβλίου δὲν θὰ εὖρη ἐπὶ τοῦ παρόντος πολλοὺς ὀπαδοὺς διότι εἰς αὐτὸ ἀναπτύσσεται ἡ θέσις ὅτι ἡ μόνη λύσις ἐξόδου ἀπὸ τὸν πληθωρισμὸν εἶναι ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν χρυσοῦν κανόνα! Ἡ θέσις αὕτη ἔχει διατυπωθῆ κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τὸν Ρυῆφ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἐν τούτοις, δὲν φαίνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἔχη μεγάλην ἀπήχησιν. Ἡ συνέχισις τοῦ πληθωρισμοῦ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἰσχυρὸς συνδικαλισμὸς φαίνεται ὅτι ἀντιμετωπίζεται διὰ «κοινωνικῶν συμβολαίων», πολιτικῆς εἰσοδημάτων, κυμαινομένων ἰσοτιμιῶν κ.ο.κ. μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸν αὐτοματισμὸν «τῆς τιμαριθμικῆς προσαρμογῆς». Εἰς τὸ τέλος, ὅμως, ἴσως τὸν ἀπὸ τὸ τέλος τῆς τρεχούσης δεκαετίας ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπομένης, ἡ ἐκκαθάρσις τοῦ χάους ποῦ δημιουργεῖ σταθερῶς ὁ πληθωρισμὸς δὲν θὰ πρέπει ν' ἀποκλείη τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν χρυσοῦν κανόνα, διεθνῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Ὅχι, διότι, ὁ χρυσοῦς κανὼν εἶναι συνώνυμος μετ' ἀποκλειστικῆς ἐπιθετικῆς ἀποκλείει τὸν ὑπερπληθωρισμὸν, καὶ ἐπιφέρει κάποιαν τάξιν αὐτοματῶς εἰς τὴν συνολικὴν προσφορὰν χρήματος καὶ διεθνῶς ρευστότητος.

Τέλος, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραλείψωμεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ μελετηταὶ τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων καὶ κρίσεων ἐπισημαίνουν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τρία ἔτη, ὑψηλοῦ ρυθμοῦ πληθωρισμοῦ — 1966, 1970, 1974 — τὰ ὅποια τὰ διεδέχθησαν τρία ἔτη ὑψηλῆς ἀνεργίας — 1967, 1971 καὶ ἀσφαλῶς τὸ τρέχον 1975 —. Ὁμοίως, θὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀποτελεῖ ὑπεραπλούστευσιν τὸ νὰ ἰσχυρίζεται κανεὶς ὅτι πότε ὁ πληθωρισμὸς καὶ πότε ἡ ἀνεργία ἀποτελοῦν τὸν ὑπ' ἀριθμ. 1 δημόσιον κίνδυνον. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι πληθωρισμὸς ἢ ὑπόθεσις ἀλλὰ ἡ διαπίστωσις τῆς διαδικασίας ποῦ δημιουργεῖ ἀμφοτέρωθεν τὰ φαινόμενα.

Τὸ δεύτερον ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίον περιέχει συμβουλὰς δέκα ἐξ διακεκριμένων Ἀγγλῶν οἰκονομολόγων ἐπὶ τῆς κρίσιμου οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἀγγλίας. Οἱ οἰκονομολόγοι αὐτοὶ ἀντιπροσωπεύουν σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ πλέγμα τῆς πολιτικῆς ἰδεολογίας καὶ ἀπὸ ἀναλυτικῆς πλευρᾶς ἐκπροσωποῦνται τὸσον οἱ νομισματικοὶ ὅσον καὶ οἱ καλούμενοι θεσμικοὶ. Δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀσχοληθῆ κανεὶς μετ' τὴν ποικιλίαν τῶν διατυπωμένων ἀπόψεων. Ἀπὸ τὴν πρώτην συμβολὴν τοῦ Χίξς ἡ ὁποία ἀρχίζει μετ' τὴν φράσιν: «Τὸ πρῶτον πρᾶγμα ποῦ πρέπει νὰ λεχθῆ διὰ τὰς παρούσας δυσκολίας μας εἶναι ὅτι δὲν εἶναι νομισμα-

τικῆς φύσεως καὶ δὲν πρόκειται νὰ θεραπευθοῦν διὰ νομισματικῶν μέσων», μέχρι τῶν τελευταίων συμβολῶν ὅπου διατυμπανίζεται ὅτι «ὁ πληθωρισμὸς εἶναι νομισματικὸν φαινόμενον» δίδεται ἡ ἐντύπωση ὅτι οἱ οἰκονομολόγοι εἶναι διχασμένοι κατὰ τρόπον ἀγεφύρωτον. Ἐν τούτοις, ἡ πραγματικότης εἶναι διαφορετικὴ καὶ ὑπάρχει μεγάλο μέτρον συμφωνίας ὡς πρὸς τὴν κεντρικὴν ἐξήγησιν, τὸ ἄμεσον αἴτιον καὶ τὸ τελευταῖον αἴτιον.

Δυστυχῶς, μερικαὶ κυβερνήσεις προσπαθοῦν ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ προβλήματα μὲ «τεχνάσματα» ἐπωφελοῦμεναι τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ Λονδῖνον καὶ ἡ Νέα Ὑόρκη εἶναι τὰ δύο μεγάλα κέντρα ὅπου συγκεντρῶνται τὰ πετροδολάρια. Εἰς τὴν πραγματικότητα, ὅμως, ἀπαιτεῖται μείωσις τῶν πραγματικῶν μισθῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν παροχῶν διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τῆς ἀξανομένης ἀνεργίας.

Πολλοὶ κυνικοὶ θὰ ὑποστηρίξουν ὅτι τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὰς δύο ὡς ἄνω ἐκδόσεις εἶναι «Αἱ συνέπειαι τοῦ Λόρδου Κέυνς». Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει γενικῶς παραδεδεγμένος ὀρισμὸς τῆς Κεῦνσιανῆς Οἰκονομικῆς καὶ τοῦ Κεῦνσιανισμοῦ ὡς πρακτικοῦ πολιτικοῦ δόγματος.